

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАТУСУ ПОСАДОВИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

TRANSFORMATION OF THE STATUS OF SPECIAL PUBLIC SERVICE OFFICIALS

У статті здійснено ґрунтовний аналіз трансформації правового статусу посадових осіб публічної служби особливого призначення в системі сучасного українського державотворення. Акцентовано на відсутності у чинному правовому полі України єдиних теоретико-правових підходів до визначення специфіки цього різновиду публічної служби, що обумовлює фрагментарність нормативного регулювання та ускладнює формування цілісної моделі правового статусу відповідних службовців. Визначено, що регламентація правового статусу посадових осіб публічної служби особливого призначення здійснюється через значну кількість нормативно-правових актів — понад десять законів України та більш ніж сто відомчих підзаконних нормативних актів, що встановлюють правове становище окремих органів виконавчої влади й правоохоронних органів, а також регламентують порядок проходження служби у них.

Обґрунтовано, що правовий статус зазначених посадових осіб має визначитися крізь призму двох груп нормативного матеріалу: норм, що регулюють загальний статус державного службовця, та спеціальних норм, які стосуються статусу посадових осіб конкретних органів виконавчої та правоохоронної діяльності. Продемонстровано, що принципова основа правового статусу службовців публічної служби особливого призначення має відповідати базовим принципам державної служби, однак включати і специфічні нормативні засади, зумовлені особливостями діяльності тієї чи іншої служби.

Доведено подвійність правового статусу посадових осіб публічної служби особливого призначення, яка проявляється у поєднанні загальних прав і обов'язків, притаманних усім державним службовцям, із додатковими спеціальними правами й обов'язками, специфічними для службовців зазначених органів у зв'язку з їх функціонально-цільовим призначенням. Зроблено висновок, що вироблення системного підходу до врегулювання цієї сфери можливе лише в разі прийняття основоположного закону «Про публічну службу», в якому, на основі аналізу чинної нормативної бази та практики її застосування, доцільно зберегти ефективні механізми правового регулювання статусу службовців публічної служби особливого призначення.

Запровадження відповідних законодавчих актів сприятиме підвищенню якості виконання службових обов'язків посадовими особами та забезпечить адекватну систему їх

винагороди, чим підвищить ефективність публічного управління загалом.

Ключові слова: державна служба, публічна служба особливого призначення, правовий статус, публічне управління, антикорупційна політика, конфлікт інтересів, службова поведінка, посадові особи.

The article provides a thorough analysis of the transformation of the legal status of special-purpose public service officials in the system of modern Ukrainian State-building. The author emphasizes the absence of unified theoretical and legal approaches to determining the specifics of this type of public service in the current legal framework of Ukraine, which causes fragmentation of regulatory framework and complicates the formation of a coherent model of the legal status of the relevant officials. It is determined that the legal status of special-purpose public service officials is regulated by a significant number of legal acts - more than ten laws of Ukraine and more than one hundred departmental by-laws which establish the legal status of certain executive authorities and law enforcement agencies, and also regulate the procedure for service in them.

The author substantiates that the legal status of these officials should be determined through the prism of two groups of regulatory material: the rules governing the general status of a civil servant and special rules relating to the status of officials of specific executive and law enforcement agencies. The author demonstrates that the fundamental basis of the legal status of special-purpose public service employees should comply with the basic principles of civil service, but also include specific regulatory principles stipulated by the specifics of a particular service.

The author proves the duality of the legal status of special-purpose public service officials, which is manifested in the combination of general rights and obligations inherent in all civil servants with additional special rights and obligations specific to the employees of these bodies in connection with their functional and targeted purpose. The author concludes that development of a systematic approach to the regulation of this area is possible only in case of adoption of the fundamental law "On Public Service", in which, based on the analysis of the current regulatory framework and the practice of its application, it is advisable to preserve effective mechanisms of legal regulation of the status of special-purpose public service employees.

The introduction of the relevant legislative acts will help improve the quality of performance of official duties by officials and ensure an adequate system of their remuneration, thereby increasing the efficiency of public administration in general.

Key words: public service, special-purpose public service, public administration, prevention of corruption, conflict of interest, official conduct, officials.

УДК 351.746.1::35.08(477)

DOI [https://doi.org/10.32782/](https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.44.46)

pma2663-5240-2024.44.46

Ботвінов Р.Г.

д. наук з держ. упр., професор,
доцент кафедри міжнародних
економічних відносин,
Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0002-5865-2680

Бородін Є.І.

д. іст. наук, професор,
директор
Навчально-науковий інститут
державного управління НТУ
«Дніпровська політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-7331-5981

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах набуття Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі та проведення глибоких структурних реформ у сфері публічного управління, актуалізується питання підвищення ефективності інституту публічної служби як основи суспільного розвитку та демокра-

тизації держави. Вирішального значення в цій системі набуває функціонування публічної служби особливого призначення (ПСОП), яка розглядається як відповідь на зростаючі сучасні виклики внутрішньої та зовнішньої безпеки, а також забезпечення прозорості й доброчесності у сфері державного управління.

Розвиток ПСОП як складового елементу уніфікованої системи публічної служби супроводжується необхідністю впровадження системного і комплексного підходу до регламентації її юридичного статусу, організації діяльності та цілей існування. З огляду на деструктивні впливи пострадянської спадщини, інституційна трансформація ПСОП в Україні відбувається в умовах суттєвого ускладнення суспільно-політичної ситуації, що зумовлено повномасштабною військовою агресією, зростанням вимог до обороноздатності держави, а також потребою ефективної протидії корупції у всіх вимірах публічної влади.

Сучасний формат діяльності органів ПСОП включає такі ключові суб'єкти як Державна прикордонна служба України, Збройні сили України, Національна гвардія України, Служба безпеки України, що виступають гарантом національної безпеки, територіальної цілісності й суспільної стабільності. Паралельно значне місце у структурі публічної служби особливого призначення посідають спеціалізовані органи, які забезпечують системну реалізацію антикорупційної політики: Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Державна податкова служба України тощо.

Реформування публічної служби особливого призначення потребує науково вивіреного обґрунтування специфіки, засадними принципами якого є верховенство права, професіоналізм, прозорість, підзвітність і доброчесність. Особливої ваги набуває розробка нової моделі правового регулювання умов проходження служби, визначення організаційної структури, функціонального призначення, завдань і компетенцій органів ПСОП у межах єдиної системи публічного управління. Необхідність розв'язання наведених проблемних питань стає визначальною передумовою для створення узгоджених правових основ діяльності службовців особливого призначення, забезпечення їх професійного і етичного розвитку, а також подальшої інтеграції України до європейського правового простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. одразу зазначити, що комплексного дослідження, яке б охоплювало усі підвиди служби особливого призначення, немає. Вивченням діяльності правоохоронних органів займалися Т.М.Бандурка, Ю.О.Загуменна, А.М.Куліш, М.І.Мельник, М.І.Хавронюк, В.І.Осадчий, Т.О.Пікуля, О.В.Петришин, М.В.Цвік, О.Ф.Скакун та ін., прикордон-

ної служби – М.А.Литвин, А.С.Сіцинський, М.О.Маланчій, І.М.Савенко, митної служби – Н.А.Липовська, В.В.Ченцов тощо.

Отже стан наукової розробки проблематики ПСОП можна визнати незадовільним – існують розрізнені нечисленні дослідження, які визначають особливості функціонування і розвитку її окремих суб'єктів, водночас спостерігається дефіцит комплексних підходів до її інтерпретації.

Мета статті: обґрунтувати напрями трансформації статусу посадових осіб публічної служби особливого призначення.

Виклад основного матеріалу. Правове забезпечення діяльності публічної служби особливого призначення (ПСОП) в Україні характеризується наявністю системної проблеми, котра полягає у фрагментарності та відсутності єдиної концепції нормативно-правового закріплення статусу посадових осіб цієї служби. Варто виокремити головні суперечності.

По-перше, нормативна багатоскладовість і фрагментація – такий складник стосується множинності джерел права. Правовий статус посадових осіб ПСОП регулюється понад десятьма законами України та більш ніж сотнею відомих нормативно-правових актів, що створює складну, багаторівневу ієрархію юридичних норм. Така дисперсія нормативної бази ускладнює формування уніфікованої системи правових відносин, спричиняє розбіжності у правозастосовній практиці та веде до багатоманітності тлумачень.

По-друге, відсутність цілісної концептуальної основи формування сучасної системи публічної служби особливого призначення (ПСОП), що детерміновано проблемою практичної відсутності уніфікованих визначень і критеріїв для чіткого окреслення сутності ПСОП як окремого інституту в межах національної моделі публічної служби. Недостатність фундаментального теоретичного опрацювання перешкоджає формуванню консолідованих принципів і створенню ефективного механізму захисту прав та виконання обов'язків посадових осіб.

По-третє, актуальність визначення правового статусу та колізійності норм діяльності структур ПСОП, й така ситуація детермінується неоднорідністю і потенційними колізіями правового статусу посадових осіб різних відомств. Ця ситуація виникає унаслідок відсутності єдиної моделі регулювання правового стану службовців, які виконують схожі функції, однак належать до різних організаційно-структурних підрозділів або органів. Такі невідповідності у правовому регулюванні породжують правову невизначеність, істотні складнощі при застосуванні законодавства

та знижують ефективність адміністративної та управлінської діяльності.

По-четверте, вплив на державну політику та управлінську ефективність, яка визначається впливом фрагментарності та нормативної невизначеності на реалізацію єдиної державної політики у сфері ПСОП. Відсутність системного підходу до врегулювання цієї сфери ускладнює здійснення послідовної державної політики, призводить до відсутності уніфікованих стандартів професійної діяльності та відкриває простір для виникнення зловживань, конфліктів інтересів і корупційних ризиків.

Варто також вказати на необхідність уніфікації та кодифікації законодавства. Адже, нагальною потребою є розробка та впровадження кодифікованого законодавчого акта, який би консолідував розрізнені правові норми, гармонізував би підходи до визначення правового статусу посадових осіб ПСОП і забезпечив належний баланс між загальними принципами публічної служби та її спеціалізованими аспектами. Перш за все, ми вважаємо за доцільне вказати, що правовий статус посадових осіб публічної служби особливого призначення (ПСОП) в Україні формується на основі розгалуженої та децентралізованої системи нормативних актів. Ця багатоаспектність і галузевість правових норм утворює складний нормативний масив, у якому розпорошені й дубльовані норми діяльності органів державної влади. Внаслідок цього ускладнюється встановлення єдиної логіки формування та реалізації правового статусу службовців ПСОП. Різні відомства й органи мають індивідуальні регламенти (зокрема статuti – наприклад Дисциплінарний статут ОВС, Дисциплінарний статут Національної поліції, Дисциплінарний статут ЗСУ, й такі статuti є основою діяльності сучасних правоохоронних органів), що забезпечує лише локальне, а не комплексне нормативне регулювання. Унаслідок такої ситуації ускладнюється взаємодія між органами, які хоча й виконують схожі функції, проте керуються різними правовими положеннями. Цей стан обумовлює неоднаковість підходів до кваліфікації службових правопорушень та до притягнення до відповідальності, що потенційно знижує ефективність управлінських процесів. Окрім того, нерідко мають місце випадки колізії норм, дублювання повноважень або їх протиріччя залежно від специфіки органу. Відсутність загального системного акта призводить до того, що службовець змушений орієнтуватися відразу на декілька джерел права для визначення власних повноважень й обов'язків. Особливої гостроти проблема набуває у міжвідомчих питаннях службової

поведінки, оцінки порушень, дисциплінарної та кримінальної відповідальності. Актуальною є відсутність уніфікованих закріплених критеріїв оцінювання ризиків, прямих і непрямих обмежень для службовців ПСОП. Відтак різними залишаються процедури внутрішнього розслідування, стандарти звітності та вимоги до доброчесності. Така ситуація унеможливорює застосування єдиного підходу до мотивації службовців, запровадження внутрішньої ротации, кадрового резерву, підвищення кваліфікації. Спостерігається й фрагментація у формулюванні критеріїв сумісності із іншою діяльністю, отриманні дозволу на побічну роботу чи обмеження прийому подарунків. Значна різноморідність у законодавчому регулюванні відбивається на рівні забезпечення прозорості, відкритості та підзвітності органів ПСОП. Вона ускладнює проведення антикорупційної експертизи діючих нормативних актів. Крім того, стає важчою інтеграція вітчизняних моделей з актуальними європейськими стандартами. Фрагментація блокує швидку імплементацію змін відповідно до вимог міжнародних конвенцій. В цілому, багатоскладовість нормативного забезпечення перетворює правовий статус службовців ПСОП на аморфну, недостатньо структуровану категорію з обмеженими можливостями реального правового захисту.

Адміністративно-правовий статус посадових осіб ПСОП, які обіймають посади державних службовців, визначається законом України «Про державну службу». Цей закон містить норми щодо обмежень, зобов'язань, правил поведінки на службі, відповідальності, а також порядку врегулювання конфлікту інтересів і службових спорів. Проте дія цього закону не поширюється на всі види спеціалізованої публічної служби, що пов'язано з її особливою місією (рис.).

Рис. Структура концептуальної моделі управління розвитком публічної служби особливого призначення

Наступна визначальна особливість полягає у невизначеності концептуальних підходів, що забезпечували б єдність змісту та природи інституту ПСОП. Незважаючи на велику кількість нормативних актів, не напрацьовано узагальнюючих теоретико-правових засад, які давали б змогу чітко ідентифікувати місце ПСОП серед різновидів публічної служби. Не існує єдиної дефініції, яка б охоплювала всі можливі функції та завдання таких службовців. У науковій літературі триває дискусія щодо змісту та обсягу понять «публічна служба», «особлива служба» чи «правовий статус службовця ПСОП». Адже науковцями використовуються різні критерії диференціації на підставі функцій, рівня відповідальності, режиму підпорядкування, що призводить до різночитань.

Відсутність єдиного теоретичного підходу не дозволяє чітко визначити відмінності між ПСОП та цивільною або військовою державною службою. У результаті виникає своєрідний плюралізм, який заважає розробці єдиного підходу до формування кадрової політики, етики поведінки, оцінювання доброчесності. На практиці це проявляється у невірному співвідношенні прав, обов'язків і гарантій для службовців ПСОП. Така відсутність концепції спричиняє й суперечність між нормативними актами щодо специфіки службових процедур і дисциплінарної відповідальності. Недостатність фундаментального теоретичного базису негативно впливає на формулювання спеціальних обмежень і прав, зокрема кола сумісних обов'язків. У підсумку не вирішеним лишається питання, які саме права і обов'язки можуть вважатися унікальними для ПСОП, які – загальними із державними службовцями, а які – запозиченими із військової служби. Ускладнює ситуацію й відсутність погодженості між підходами різних відомств у визначенні змісту повноважень та специфіки службової поведінки. Без концептуальної визначеності неможливо забезпечити якісний відбір кандидатів, їхню професійну підготовку та етичне виховання. Для гармонізації галузевого законодавства необхідне чітке розуміння загальнонаціональної моделі ПСОП з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних викликів у сфері публічного управління. Зрештою, відсутність узгодженої концепції не сприяє адаптації українського законодавства до європейських та міжнародних стандартів. Крім того, принципи, на яких базується правове становище посадових осіб ПСОП, повинні відповідати принципам, встановленим для державної служби загалом.

При цьому варто також зосередити увагу на неоднорідності й потенційній суперечливості

у встановленні самого статусу посадових осіб ПСОП. В різних нормативно-правових актах передбачено не лише різні алгоритми реалізації прав і обов'язків, а й розбіжності в їх тлумаченні стосовно однакових ситуацій. Нерідко правовий статус одного й того самого виду службовця залежить від відомчої приналежності, а не від характеру виконуваних завдань. Один і той самий склад правопорушення в різних правоохоронних чи контрольних органах може потягти за собою різні види або рівні відповідальності. Існуючі розбіжності щодо засад притягнення до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності створюють простір для подвійного або суперечливого правозастосування. До типових наслідків цієї неврегульованості належать ситуації, коли посадова особа може бути одночасно підпорядкована кільком системам контролю, що створює умови для відступу від дисциплінарної відповідальності або виникнення конфлікту інтересів між лініями підпорядкування. Така ситуація спричиняє юридичну невизначеність щодо критеріїв визначення правомірності дій службовця та процесу призначення стягнень. Колізії норм ускладнюють процедури кадрових призначень, відсторонення від виконання обов'язків, притягнення до відповідальності у разі порушень. Відмінності у підходах до класичних понять службових злочинів (корупція, конфлікт інтересів, зловживання владою) демотивують дотримання стандартів доброчесності через вибірковість тлумачення цих категорій. Це створює ризики виникнення правового нігілізму та підвищує можливості для уникнення відповідальності. Відсутність зрозумілих чітких стандартів, зростання «сірих зон» законодавства не лише демотивують службовців, а й ускладнюють роботу органів контролю та профілактики корупції. Прогалини у визначенні правового статусу використовуються для відстоювання інтересів окремих осіб чи відомств, замість розвитку цілісної системи служби, орієнтованої на суспільний інтерес. У результаті правова невизначеність стає однією з причин зниження ефективності виконання функцій і легітимності інституційної структури ПСОП.

Наразі нормативно-правовими актами визначені загальні особливості функціонування ПСОП [1-7]. Така інституціональна фрагментарність законодавчого врегулювання та концептуальна неоднозначність мають безпосередній вплив на державну політику в цілому. Така фрагментованість та відсутність узгодженої системи регулювання ПСОП зумовлює слабкість інституційної спроможності органів, що, у свою чергу, перешкоджає втіленню єди-

ної та ефективної кадрової, антикорупційної й управлінської стратегії. Зростає ризик появи закритих адміністративних структур, у яких важко відслідковувати дотримання стандартів прозорості й підзвітності. Дисгармонія у регулюванні доступу до служби, виконання службових завдань, процедур оцінки ефективності та дисциплінарного провадження призводить до організаційних дезбалансів. Внаслідок цього відбувається зниження якості прийняття рішень, збільшення випадків конфлікту інтересів та поширення корупційних практик. Складаються умови, за яких стандарти доброчесності, притаманні загальнодержавній політиці, не враховуються у специфічних правилах відомчих служб. Відсутність єдиних підходів до визначення колізій та миттєвого реагування на них знижує швидкість зміни політик відповідно до актуальних викликів. Вплив неузгодженості проявляється також у процесі гальмування процесів професіоналізації публічної служби, стандартизації підготовки кадрів, ускладнення доступу до підвищення кваліфікації та імплементації інновацій. Неузгодженість правил негативно впливає на міжвідомчу взаємодію, співпрацю органів ПСОП із суспільством та міжнародними партнерами. Такі проблеми знижують рівень довіри до всієї системи публічної служби, сприяють розгортанню правового песимізму та демотивують виконання службових обов'язків. У стратегічній перспективі ситуація вимагає прийняття єдиного базового закону з визначенням ясних механізмів координації політики в цій сфері. Гармонізація дозволить посилити підзвітність органів ПСОП, підвищити ефективність антикорупційних заходів та досягти балансу між державною політикою і реальними управлінськими стандартами.

На нашу думку, особливість адміністративно-правового статусу службовця ПСОП полягає у посиленій юридичній відповідальності осіб, які обіймають посади у відповідних органах. До того ж, застосування заходів юридичної відповідальності до осіб на посадах ПСОП здійснюється в особливому порядку. Така специфіка зумовлена тим, що на осіб, котрі обіймають посади ПСОП, покладено спеціальні державно-владні повноваження, які за обсягом і наслідками реалізації значно перевершують обсяг повноважень інших державних службовців та військовослужбовців.

Варто наголосити, що на відміну від фрагментарної української нормативної бази, європейські моделі, зокрема естонська, вирізняються цілісним і кодифікованим підходом до регулювання антикорупційної політики та статусу посадових осіб. Так, а Естонії ще на

початку 2000-х років реалізовано масштабну кодифікацію кримінального законодавства, централізацію норм та чіткий розподіл функціональності між законами загальної та спеціальної дії. Розмежування і чіткість у визначенні статусу посадових осіб, норм поведінки та відповідальності забезпечують зрозумілість і легкість правозастосування.

Європейські моделі ПСОП демонструють системність, кодифікацію, рівність усіх суб'єктів права перед законом, комплексність щодо приватного сектору й суворість до проявів корупції незалежно від масштабів. Ці принципи співвідносяться зі стандартами Ради Європи й ООН, відрізняються від української практики чіткою уніфікацією, уникненням колізій, суттєвою роллю профілактики й суворою персональною та корпоративною відповідальністю. Імплементація таких підходів в Україні має стати ключовою метою перспективної реформи публічної служби особливого призначення, забезпечити єдине розуміння статусу службовців, прозорість процедур і невідворотність відповідальності для всіх категорій учасників публічного управління.

Висновок. Таким чином, для створення умов, які забезпечать системне вирішення проблеми, потрібне ухвалення засадничого закону «Про публічну службу». В законі, зважаючи на аналіз наявної нормативно-правової бази та її практичного застосування, на думку автора, мають бути збережені застосовані до відносин у сфері ПСОП механізми визначення правового статусу службовця, які зарекомендували себе на практиці. Окрім цього, ми вважаємо, що в законі має бути більш жорстко окреслено перелік заборон та обмежень, які встановлюються для службовців, а також законодавчо врегульовано питання щодо врегулювання конфлікту інтересів і вирішення індивідуальних службових спорів на ПСОП.

На нашу думку, власного вирішення потребують такі завдання: по-перше, розробка Концепції ПСОП, яку необхідно затвердити на державному рівні як єдину Концепцію публічної служби особливого призначення. Цей документ має визначити: чіткі критерії віднесення органів та посад до ПСОП; загальні принципи функціонування ПСОП (з урахуванням специфіки); основні засади правового статусу посадових осіб ПСОП, включно з уніфікованими підходами до добору, проходження служби, соціального захисту, відповідальності та етичних стандартів (там, де це можливо і доцільно). По-друге, уніфікація законодавства (на основі рамкового закону) – адже важливо розглянути доцільність розробки та прийняття рамкового Закону «Про публічну службу особливого призначення».

Такий закон міг би встановити загальні засади та принципи для всіх органів ПСОП, не скасовуючи необхідності спеціального законодавства, але забезпечуючи їхню узгодженість та системність. По-третє, систематизація та ревізія відомчих актів нормативно-правових актів на предмет їх відповідності законам та загальним принципам ПСОП, усунути суперечності та надмірну деталізацію, підвищити їх прозорість.

Загалом, важливо активізувати наукові дослідження щодо теоретичних засад та особливостей ПСОП, вироблення моделей уніфікації правового статусу з урахуванням міжнародного досвіду та української специфіки. Адже подолання фрагментації правового регулювання ПСОП є важливим кроком на шляху до побудови більш ефективної, послідовної та підзвітної системи публічної служби та правоохоронних органів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ботвінов Р. Г. Статусні характеристики посадових осіб публічної служби особливого призначення. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2017. № 2. С. 131–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2017_2_22

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

3. Про військову поліцію : проект Закону України № 1805 від 21.01.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648

4. Про Державну прикордонну службу України: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 27, ст. 208.

5. Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів від 11.07.2013 № 593. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/593-2013-%D0%BF>

6. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

7. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>

8. Деякі питання оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя: Постанова Кабінету Міністрів України; від 24.05.2017 № 358. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/358-2017-%D0%BF>